

KS. LUCJAN BALTER – PROFESOR I REDAKTOR NAUKOWY

Lucjan Balter urodził się 7 stycznia 1936 roku w Wilnie. Był jedynym dzieckiem Joanny z domu Szurska i Juliusza Baltera. Miał jednak rodzeństwo przyrodnie, gdyż ojciec jego posiadał dzieci z pierwszego małżeństwa. Dom rodzinny znajdował się w wileńskiej dzielnicy Zwierzyniec. Tam w kościele parafialnym pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny został ochrzczony, 10 maja 1936 roku. W tym samym kościele 1942 roku przystąpił do pierwszej Komunii świętej i otrzymał sakrament bierzmowania. Swego ojca prawie nie znał, gdyż został on w 1941 roku aresztowany przez gestapo i następnie stracony. Całe swe wychowanie otrzymał więc od matki, z którą czuł się bardzo związany aż do jej śmierci. Drugim źródłem, nie mniej ważnym, kształtowania się jego osobowości były przeżycia związane z dorastaniem w Wilnie¹

Po pierwszej Komunii świętej zostaje aktywnym ministrantem. Często swą posługę wypełnia podczas pogrzebów. Z ministranckiego doświadczenia wynikają zainteresowania późniejszego Księdza Profesora liturgią i eschatologią. Ogromny wpływ na kształtowanie się jego osobowości i zainteresowań miało dziedzictwo kulturowe Wilna, zwłaszcza trzy świątynie: kościół rodzinnej parafii Niepokalanego Poczęcia NMP, kościół św. Piotra i Pawła na Antokolu i kaplica Matki Bożej Miłosierdzia w Ostrej Bramie, gdzie często służył do Mszy świętej. Obraz Matki Bożej Miłosierdzia i codzienny różaniec, wprowadzony przez proboszcza rodzinnej parafii, odmawiany przez całą wojnę stał się źródłem zainteresowań Księdza Profesora mariologią.

Na wyobraźnię młodego chłopca bardzo silnie oddziaływało wnętrze kościoła św. Piotra i Pawła na Antokolu. Ambona w kształcie okrętu z podniesionym żaglem, która symbolizuje kościół Chryś-

¹ Do roku 1939 Wilno należało do Polski. Od wybuchu II wojny światowej przechodzi w ręce litewskie. W latach 1941 – 1944 znajduje się pod okupacją niemiecką, a od 1944 do 1946 pod okupacją rosyjską.

tusowy, i tak samo żyrandol, wiszący w nawie, wykonany w kształcie łodzi żaglowej. Z wizji tej zrodziły się zainteresowania eklezjologią późniejszego Dogmatyka. Również w Wilnie, zwłaszcza od swojej matki, zapoznaje się z tajemnicą Bożego Miłosierdzia. Chłonie opowiadania dotyczące cudownego Obrazu, siostry Faustyny i księdza Sopoćki. W domu rodzinnym często odmawiana była koronka. To wszystko sprawiło, że jako dogmatyk dużą część swojej pracy poświęca tej tajemnicy. Główne nurty zainteresowań Księdza Baltera, tzn. liturgia, eklezjologia, mariologia, eschatologia i teologia Bożego Miłosierdzia, mają swe źródło w doświadczeniach wileńskich.

Po zakończeniu wojny wyjeżdża z mamą z Wilna pociągiem dnia 3 maja 1946, aby ostatecznie 24 tegoż miesiąca dotrzeć do Radomia. Radom stał się drugą małą ojczyzną Księdza Profesora. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej, w 1948 roku, rozpoczyna naukę w Niższym Seminarium Duchownym Księży pallotynów w Wadowicach na Kopcu. Po zdaniu Egzaminu dojrzałości w 1952 roku wstępuje do Nowicjatu Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Ząbkowicach Śląskich. Studia filozoficzno-teologiczne odbywa w Wyższym Seminarium Duchownym tegoż Stowarzyszenia w Ołtarzewie, w latach 1953–1959².

W 1960 roku rozpoczyna w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim specjalistyczne studia z teologii dogmatycznej. Kończy je w 1963 roku uzyskawszy tytuł magistra-licencjata kanonicznego teologii i rozpoczyna studia doktoranckie³ Na uniwersytecie tym w 1969 roku obronił doktorat. Temat pracy doktorskiej brzmiał: *Nieomyślność encyklik papieskich w świetle wypowiedzi teologów współczesnych (1870–1965)*⁴

Ksiądz Prof. Balter od 1966 r. rozpoczął wykłady w Wyższym Seminarium Duchownym Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego: z teologii dogmatycznej do 2010 roku, z fundamentalnej do roku 1995, liturgiki do 1984 i teologii ekumenizmu od 1970 do 1986 roku. Od 1972 roku rozpoczyna zajęcia dydaktyczno-naukowe w Akademii Teologii Katolickiej (dziś Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) w Warszawie na Wydziale Teologicznym. Na tej uczelni od 1973 r. był adiunktem. Sześć lata później habilitował się⁵ i w 1980 roku

² Maturę państwową zdaje po uczęszczaniu przez rok (1959/1960) do Liceum Korespondencyjnego nr 15 w Warszawie.

³ Licencjat kanoniczny uzyskuje po zdaniu egzaminu i przedstawienia pracy na temat: *Kapłaństwo Maryi w świetle wypowiedzi teologów współczesnych: 1950–1961*.

⁴ Prace licencjacka i doktorska, po przepracowaniu i poszerzeniu, zostały wydane drukiem: *Nieomyślność encyklik papieskich. Studium teologiczno-historyczne*, Warszawa 1975 oraz *Kapłańska godność Maryi. Znaczenie problematyki kariologicznej dla właściwego rozwoju teologii kapłaństwa*, Warszawa 1979.

został docentem. W 1982 roku obejmuje kierownictwo drugiej katedry teologii dogmatycznej, przemianowaną potem na katedrę teologii pozytywnej, a także pełnił funkcję kuratora teologii ogólnej. Na profesora nadzwyczajnego został mianowany w 1990 roku. Rok później otrzymał tytuł naukowy profesora nauk teologicznych. Przez wiele lat na tej uczelni pełnił funkcję prodziekana albo pełnomocnika Rektora ds. studiów zaocznych⁶ W ramach współpracy z innymi Instytutami Teologicznymi, z ramienia macierzystej uczelni, prowadził zajęcia dydaktyczne w punktach konsultacyjnych w Gorzowie Wlkp. i Szczecinie⁷, w Katowicach⁸ i Suwałkach⁹ Gościnnie wykładał także w rodzinnym Wilnie¹⁰ Po przejściu na emeryturę, od 1 października 2008 roku, Ks. Profesor zostaje zatrudniony na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Toruniu, gdzie wykłada aż do śmierci.

Drugą ważną dziedziną, obok pracy naukowej w Uczelni Wyższej, której Ks. Lucjan Balter oddaje się z wielkim zaangażowaniem jest praca redakcyjna czasopism naukowych. Najpierw był redaktorem, w latach 1968–1972, polskiej wersji, Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego Concilium, a następnie, od roku 1980, został członkiem zespołu redakcyjnego *Communio*. Od 1991 roku do śmierci był przewodniczącym tegoż zespołu. Jako przewodniczący brał udział w spotkaniach redakcji krajów członkowskich, aby wspólnie programować tematykę poszczególnych numerów tego czasopisma teologicznego. Trzykrotnie, w latach 1983, 1996 i 2006, był gospodarzem takiego spotkania. Dziełem Ks. Baltera są też tomy tematyczne w tzw. Kolekcji *Communio*, ukazujące się co roku począwszy od 1986, które bardzo szeroko prezentują problematykę teologiczną, podejmowaną w różnych wersjach językowych.

W 1986 roku Ks. Balter został najpierw nieformalnym, a po zarejestrowaniu Stowarzyszenia w 1988 r., rzeczywistym członkiem AMATECA (Associazione *MANuali di Teologia CAtolica*). Stowarzyszenie to zostało powołane do opracowania i wydawania podręczników teologii, ułożonych zgodnie ze schematem Katechizmu Kościoła Katolickiego¹¹ Książka Profesor był jedynym przedstawicielem Polskim

⁵ Na podstawie rozprawy: *Kapłaństwo Ludu Bożego*, Warszawa 1982.

⁶ Prodziekanem był w latach 1980/81 (rok 1981/82 był nie obsadzony); 1982 – 1993 i 1994 – 2005. W roku akademickim 1983/84 pełnił funkcję Pełnomocnika.

⁷ Od 1972 do 1977 roku.

⁸ Od 1972 do 1974 roku.

⁹ Od 1980 do 2005 roku.

¹⁰ Od 1997 do 2007 roku.

¹¹ Tekst typiczny łaciński: *Liberia Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1992*; tekst

w tym zespole i to on był redaktorem wszystkich osiemnastu podręczników, jakie się ukazały do tej pory¹².

Od roku 1988 Ksiądz Profesor był członkiem Europejskiego Towarzystwa Teologicznego. Zadaniem tego towarzystwa jest popieranie rozwoju teologii i organizowanie Międzynarodowych Kongresów Teologicznych. Brał czynny udział w następujących kongresach: w Stuttgarcie – 1992, Freisingu – 1995, Nijmegen – 1998, Graz – 2001 i Fryburgu – 2004. W latach 1992 – 1998 był przewodniczącym Polskiej Sekcji ETT.

Ksiądz Balter był związany, jako członek korespondent, z Pontificia Academia Mariana Internationalis w Rzymie. Brał czynny udział w Międzynarodowych Kongresach Mariologiczno-Maryjnych, organizowanych przez tę Akademię, na Malcie w 1983 r., w Kevelear w 1987 r., w Huelva w 1992 r. a także w Rzymie w 2000 i 2004 roku. Współpracował też z Religionstheologisches Institut St. Gabriel w Mödling koło Wiednia i uczestniczył w sympozjach religiologicznych tegoż Instytutu. Od 1980 roku był związany z niemiecką Sekcją Teologów Dogmatyków i Fundamentalistów. Współpracował również z Philosophische-Theologische Hochschule w Vallendar oraz z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu w Moguncji, gdzie głosił referaty w języku niemieckim.

Ksiądz Profesor był członkiem, Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii w latach 1968–1983. Był sekretarzem Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu (1978 – 1996) i sekretarzem Komisji Mieszanej Episkopatu Polski i Polskiej Rady Ekumenicznej (1978 – 1995). Ponadto był uczestnikiem Synodu Archidiecezji Warszawskiej w roku 1973; członkiem I-ej Komisji, powołanej do przygotowywania dokumentu roboczego, Plenarnego Synodu Polskiego; przewodniczącym grupy katolickiej do dialogu z Kościołem Adwentystów Dnia Siódmego od roku 1997 do śmierci; adiustatorem polskiego przekładu *Katechizmu Kościoła Katolickiego* i adiustatorem nowego przekładu dokumentów Soboru Watykańskiego II na język polski. W 2006 roku został przedstawicielem Rady Naukowej Konferencji Episkopatu do kontaktów z Radą Główną Szkolnictwa Wyższego w sprawach standardów studiów na kierunku teologii. Ks. Profesor był także członkiem zarządu¹³, erygowanego w kwietniu 1999 roku, Polskiego Towarzystwa Mariologicznego.

polski: Pallottinum Poznań 1994.

¹² Zaplanowanych w sumie zostało dwadzieścia tomów.

¹³ W latach 1999–2007.

Ksiądz Prof. Balter napisał kilka i zredagował kilkadziesiąt książek. Publikował artykuły, hasła encyklopedyczne, recenzje, sprawozdania, artykuły popularnonaukowe i wywiady, nie tylko w Polsce, lecz i w innych krajach Europy¹⁴. Do jego dorobku należy doliczyć tłumaczenia z różnych języków wielu książek i setek artykułów¹⁵

Pod kierunkiem Księdza Profesora Baltera powstało bardzo wiele prac naukowych. Był promotorem prawie 400 prac magisterskich i około 30 prac doktorskich. Ponadto był cenionym recenzentem prac magisterskich, doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich. Przez dwie kadencje był członkiem Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych. W ramach jej prac pisał również super recenzje. Organizował także sympozja naukowe poświęcone teologii kultu Miłosierdzia Bożego w Ołtarzewie w latach: 1968, 1971, 1975, 1978, oraz brał czynny udział w licznych kongresach i sympozjach w kraju i zagranicą. Na tych sympozjach wygłaszał referaty również w języku francuskim, włoskim i niemieckim.

W nocy z 15 na 16 lutego 2010 roku, niespodziewanie, śmierć przerwała jego twórcze i pracowite życie. Ostatnią jego książką, opublikowaną przez Wydawnictwo „Homo Dei”, tuż przed jego śmiercią, był swoisty „podręcznik” dla duszpasterzy i katechetów *Eschatologia współczesna*¹⁶. Książka ta stała się dla wielu ostatnim słowem Księdza Profesora. W niej pełen wiary i chrześcijańskiej nadziei pisze o rzeczach ostatecznych. Pozycja ta stała się jakby jego „drogowskazem” na drodze do domu Ojca.

¹⁴ Prawie że kompletna jego bibliografia została zamieszczona w: *Spotkanie Miłości z Miłosierdziem*, red. P. Góralczyk, F. Mickiewicz, T. Skibiński, Ząbki 2006. Bibliografia naukowa ks. prof. Lucjana Baltera (zebrał ks. Alfred Dyr SAC), s. 57-77. Książka ta została wydana jako „Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Lucjanowi Balterowi SAC z okazji 70. rocznicy urodzin i czterdziestolecia pracy naukowej”

¹⁵ Tłumaczone były z języka francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, portugalskiego, włoskiego, a także angielskiego i holenderskiego.

¹⁶ L. Balter, *Eschatologia współczesna dla duszpasterzy i katechetów*, Kraków 2010.